

Х.НУРМАТОВ, Н.НАРХОЖАЕВ

МУЗЫКА

**Жалпы орто билим берүүчү мектептердин
2-классы үчүн окуу китеbi**

Кайра иштөлгөн 6-басылышы

Өзбекстан Республикасынын Элге билим берүү министригү
басууга сунуш кылган

Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйү
Ташкент – 2018

УҮК 372.878 (075)

КБК 74.266.7

Н 94

Р е ц е н з е н т т е р :

Г. Уалиева – Низами атындагы ТМПУнин алдындагы ТЭББКД-БӨКБ Теориялык предметтер жана мектептен тышкары билим берүү методикасы кафедрасынын улук окутуучусу.

Рано Худёорова – Ташкент шаары, Сергели районундагы 277-сандуу жалпы орто билим берүүчү мектептин музыка маданияты предмети мугалими;

У.Мирзахмедов – Ташкент облусу, Бостондук районундагы 2-жалпы орто билим берүүчү мектептин музыка маданияты предмети мугалими.

**«Республикалык максаттуу китеп фондунун
каражаттары эсебинен басылды».**

Х.Нурматов, Н.Нархожаев

Музыка: 2-класс үчүн окуу китеbi. Кайра иштөлгөн 6-басылышы. Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйү, 2018. –72 б.

1. 1,2 Автордош

УҮК 372.878 (075)

КБК 74.266.7

© Х.Нурматов, Н.Нархожаев.

**© Гафур Гулам атындагы басма-
полиграфиялык чыгармачылык
үйү, 2018**

ISBN 978-9943-5290-7-6

МЕКЕНИБИЗДИН ГИМНИН ҮРДАЙЫЗ

ӨЗБЕКСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
МАМЛЕКЕТТИК
ГИМНИ

Сөзү Авдулла Ариповдуку

Музыкасы Мутал Бурхановдуку

Serquyosh, hur o'lkam, elga baxt, najot,
Sen o'zing do'stlarga yo'ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

К а й ы р м а :

Oltin bu vodiylar — jon O'zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag'ri keng o'zbekning o'chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo'r qanot!
Istiqlol mash'ali, tinchlik posboni,
Haqsevar, ona yurt, mangu bo'l obod!

К а й ы р м а :

Oltin bu vodiylar — jon O'zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

МУЗЫКА БӨЛМӨСҮ

ЫРДОО ЭРЕЖЕЛЕРИ

1. Үрдаганда тулку бойду тик кармап, эркин туруу керек.
2. Үрды жумшак, жай жана кыйкырбастан ырдагыла. Сөздөрдү анық, так аткаргыла.
3. Үрдаганда үндүү тыбыштарды созуп ырдагыла.
4. Демиңерди үнөм менен чыгарып, сүйлөмдүн аягына чейин жеткиргиле.
5. Топ болуп ырдаганда досторуңар менен тең ырдагыла.
6. Үрдоо убагында мугалимиңердин кол аракеттерине карап, анын көрсөтмөлөрүн так аткаргыла.
7. Үрдаганда алгач ырдын мазмунун жакшылап түшүнүп алгыла.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

VATANJONIM – VATANIM

Сөзү *П. Момундуку* Музыкасы *Д. Амануллаеваныкы*

Орточо ылдам

6/8 ||: Va - tan - jo - nim – Va - ta - nim, ko' - zim quv-nab
ko'r - ga - nim. Is - tiq - lol - dan
kul - ga - nim, O'z - be - kis - ton - gul - sha - nim! ||:

Vatanjonim – Vatanim,
Ko'zim quvnab ko'rganim.
Istiqloldan kulganim,
O'zbekiston – gulshanim!

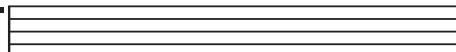
Bahra olib bag'ringdan,
Ulg'ayaman mehringdan.
Vatanjonim – Vatanim,
O'zbekiston – gulshanim.

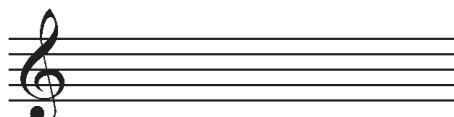
КАЙТАЛОО

НОТА СЫЗЫГЫ. НОТАЛАРДЫН ЖАЗЫЛЫШЫ ЖАНА АТАЛЫШЫ

Музыкалық добуштар нота менен жазылат. Ноталар жазыла турган беш сзыык НОТА СЫЗЫГЫ деп аталат.

Нота сзыыгынын башына СКРИПКАЛЫҚ АЧКЫЧ коюлат.

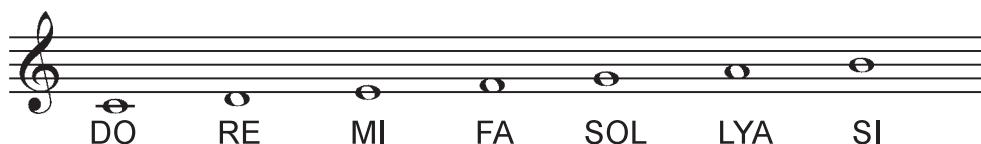

СКРИПКАЛЫҚ АЧКЫЧ нота сзыыгынын экинчи сзыыгын ороп алғандығы үчүн ушул сзыыкка жазыла турган нота да СОЛЬ НОТАСЫ деп аталат.

СОЛЬ НОТАСЫ

Музыкада жети нота бар, алар нота сзыыгынын беш сзыыкчасына жайгашкан жана төмөнкүчө аталат:

МУЗЫКА БИЗДИН ЖАШООБУЗДА

Угабыз жана музыканын коштоосунда
аракеттерди жасайбыз

USMONIYA

(Марш сымал кадам менен коштойбуз)

Өзбек әлдик күү

Ылдам

КАЙТАЛОО

КАНДАЙ ДОБУШТАРДЫ БИЛЕСИҢЕР?

Шуулдаган добуштар

Музыкалык добуштар

Кандай добуштар шуулдаган добуштар дейилет?

Кандай добуштар музыкалык добуштар дейилет?

ЖЕКЕ АТКАРУУЧУЛУК

Бир аспапта аткарылган күү **ЖЕКЕ АТКА-РУУЧУЛУК** дейилет.

Жеке аткаруучулукта музыка угабыз

QASHQARCHA

Өзбек элдик күү

Ылдам

Musical score for 'QASHQARCHA' in G major, 2/4 time. The score consists of four staves of music. The first staff starts with a dynamic of *mf*. The second staff begins with a dynamic of *f (p)*. The third staff ends with a repeat sign. The fourth staff concludes with a double bar line.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

МЕКТЕБИМ

Сөзү Т. Тыныбековдуку Музыкасы М. Абдраевдики

Жандуу

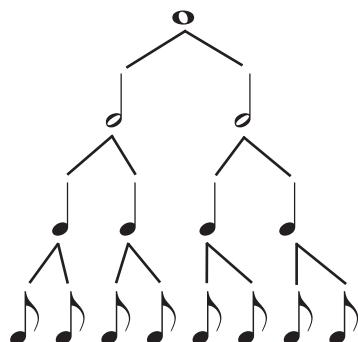
Жаш денемди чыңалтып,
Болоттой бек ширеткен.
Билим кени мектебим,
Алпештеген энем сен.

Күндө ачып барагын,
Китебиме карадым.
Ақыл сезим өркүндөп,
Алга кетип барамын.

Айланандан кетпеймин,
Ар убак сени эстеймин.
Билим берип өстүргөн,
Билим кени мектебим.

НОТАЛАРДЫН БӨЛҮНҮШҮ

Ноталар түрдүү созулуштарда болот. Алар узун-кыскалыгы менен бири-биринен айырмаланат.

Бүтүн нота Жарым нота
бүтүн алмага тең. жарым алмага тең.

Ноталар кандай созулушта экендигин
өз алдынча аныктагыла.

КОШТООЧУЛУК

Эки аспапта биргеликте күнүн аткарылышы **КОШТООЧУЛУК** деп айтылат.

Музыка угабыз

SANAM UFORISI

Өзбек элдик күү

Куунак

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

МАМАЛАК

Сөзү *K. Урманбетовдуку*

Музыкасы
C. Момбековдуку

Шашпай

Топ бадалды аралап,
Тоодон терет карагат.
Көп жеп алып «ИЧИМ» дейт,
Көзүнөн жаш салаалап.

*Мамалак, мамалак,
Ыйлап жатат «мамалап».*

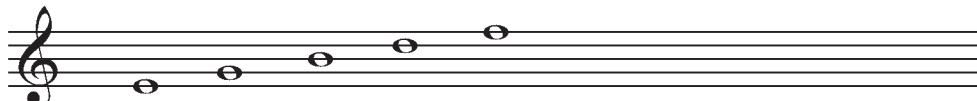
Күлбөгүлө табалап,
Кайра үйүн таап алат.
Тентек кылбай экинчи,
Досум болот мамалак.

НОТА СЫЗЫГЫНДА ЖАЙГАШКАН НОТАЛАР

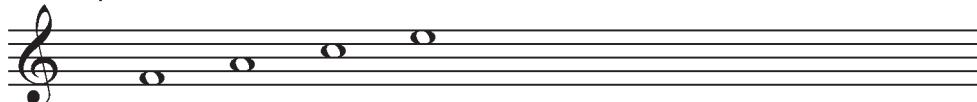
Ноталар ар түрдүү жазылат:

- а) сзыктардын үстүндө жайгашкан ноталар;
- б) сзыктардын ортосунда жайгашкан ноталар;
- в) сзыктардын астында жана үстүндө жайгашкан ноталар;
- г) кошумча сзыктардын үстүндө жайгашкан ноталар.

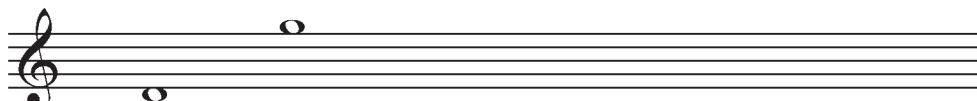
а)

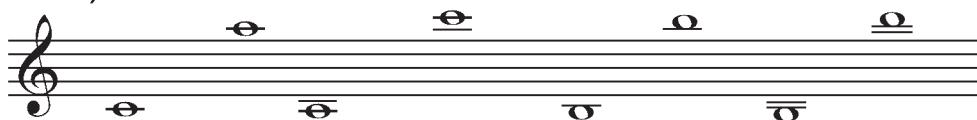
б)

в)

г)

БИЗ МУЗЫКАНЫ СҮЙӨБҮЗ
ырды угабыз
ОТА-ONALARGA

Сөзү Е. Рахимовдуку

Музыкасы Г. Кадыровдуку

Ылдамыраак

Onam de-sam ko'zim-ga
 Bog'-bon ke-lar, bog' ke-lar.
 Do-im ta-yanch o'zim-ga,
 Yul-duz o'pgan tog' ke-lar.

Toshqinligin soy deyman,
 Arzir daryo yon bersa.
 Chiroyini oy deyman,
 Arzir dunyo tan bersa!

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

ТАРАНЧЫ

Сөзү А. Рыскуловдуку

Музыкасы Э. Сасыбаевдики

Орточо

Суу-га ке-лип та-ран-чы, Суу-лап ча -чын таранчу

Ки- чи- не-кей көл-мө-нү, Күз-гү кылып ка- ран-чу.

Чырк, чырк, чырк-чырк-чырк, Чыр-кыл-да-ган та-ран-чы.

Ки- чи- не-кей көл-мө-нү, Күз-гү кы-лып ка-ран-чу.

Карга муну билиптири,
“Карк, карк” этип құлұптыр.

Таранчыны шылдыңдап,
“Таз болот!” – деп жүргүптыр.

Кабар тарап кетиптири,
Көк жоруга жетиптири.
“Таранчыга чакалай
чыгат” – деп ал чечиптири.

Таранчының жоругун
Кимиң кандай жорудун?
Айткандары туурабы
Карга мене жорунун?

БУЛАР КИМДЕР?

Суроо жана тапшырмалар

1. Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик гимнинин музыкасын ким жазган?
2. Гимнди кандай абалда угуу керек?
3. Үрдаганда кандай эрежелерге көңүл буруу керек?
4. Кандай добуштарды билесиңер?
5. «Vatanjonım – Vatanım» ырынын мазмунунда эмне тууралуу айтылган?
6. Жеке аткаруучулук деп эмнеге айтылат?
7. Коштоочулук деп эмнеге айтылат?
8. Ноталардын аттарын айтып бергиле.
9. Ноталардын созулушун жана бөлүнүшүн айтып бергиле.
10. Силерге кандай ырлар жана күүлөр көбүрөөк жакты?

АТКАРУУЧУЛАР АНСАМБЛИ

Эки же андан көп аткаруучулардын чогуу ырдашы – аткаруучулар ансамбли дейиilet.

FARG'ONACHA

Өзбек элдик күү

Орточо ылдам

Musical notation for the song "FARG'ONACHA". It consists of two staves of music in G major (indicated by a sharp sign) and common time (indicated by a 'C'). The notation includes various note values such as eighth and sixteenth notes, along with rests and dynamic markings.

ҰРДЫ ҰРДАЙБЫЗ

KITO BIM QO'LIMDA

Сөзү П. Момундуку Музыкасы Н. Нархожаевдикі

Орточо ылдам

The musical score consists of five staves of music. The first four staves are in common time (3/4) and the fifth staff is in 2/4 time. The lyrics are written below each staff. The first four staves have a treble clef, while the fifth staff has a bass clef. The score concludes with a final cadence and a stylized signature.

Ki-to- bim qo'- lim - da, qa- rang- lar, qa- rang - lar.
O'- qi - sam so'z - la - ri ti - lim- da ja- rang - lar,
ja- rang - lar.
Naqarot

Ki- to- bim qo'-lim - da, Ma'- no- si ko'ng - lim - da.

A - - - a - - - rit

A - - - a - - -

Kitobim ajoyib,
Juda ko'p she'ri bor.
Eng yaxshi odoblar
Yozilgan yeri bor —
She'ri bor.

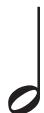
Kitobim qo'limda,
Ma'nosi ko'nglimda.

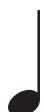
Кайырма:

НОТАЛАРДЫН СОЗУЛУШУНУН САНАЛЫШЫН ҮЙРӨНӨБҮЗ

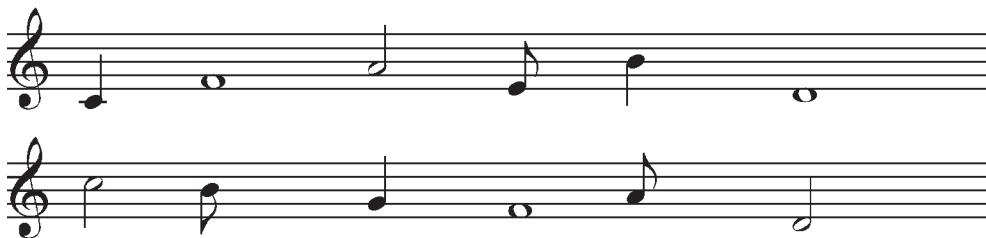
О Бүтүн нота 1 и, 2 и, 3 и, 4 и ге саналат.

 Жарым нота 1 и, 2 и ге саналат.

 Чейрек нота 1 и ге саналат.

 Сегиздик нота 1 же и ге саналат.

НОТАЛАРДЫН АТЫН ЖАНА СОЗУЛУШУН ӨЗҮБҮЗ АНЫКТАЙБЫЗ ЖАНА САНАЙ- БЫЗ

АСПАПЧЫЛАР АНСАМБЛИ

Музыка угабыз

NORIM-NORIM

Өзбек элдик күү

Орточо ылдам

The musical notation consists of five staves of music in 2/4 time with a treble clef. The notes are primarily eighth and sixteenth notes, with some quarter notes. The melody is simple and repetitive, typical of traditional folk songs.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ
YURTIM CHIROYLI

Сөзү *П. Талибдики* Музыкасы *Н. Нархожаевдики*

Орточо ылдам

The musical score is in G major and 6/8 time. It features eight staves of music, each with a treble clef and a key signature of one sharp. The lyrics are written in a mix of Kazakh and English words, corresponding to the musical phrases.

Lyrics from the score:

- La - la - la - lay - la - la - la - lay - la,
- lay - la - la - lay - la - lay.
- Yur - tim chi - roy - li, Yash - na- gan ba - hor.
- Qa - ni yu - ray - lik Bog' - lar chi - roy - li
- La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay
- Ran-go rang gul - lar Biz - ga in - ti - zor
- Qa - ni yu - ray - lik Bog' - lar chi - roy - li
- La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay
- La-la-la- lay - la la-la-la- lay - la - lay - la-la - la-la lay

АСПАПТАРДЫ АЙЫРМАЛАГЫЛА

БАЛДАР АНСАМБЛИ

Ырды угабыз

ЖАҢЫ ЖЫЛ ЖЫЛМАЯТ

Сөзү Д. Жамансартованыкы

Музыкасы К. Эралиеваныкы

Орточо ылдам

Жа - шыл сүй-күм жап-жаш ба- ла - ты, ба - ла - ты,

Кооз о - юн-чук то - ло а - ра - сы, а - ра - сы.

Шу- ру - мон-чок со-нуң жыл-тыл-дайт, жыл-тыл-дайт,

Ка- на бө - бек бир-ден са - на - чы,

бир - ден са - на- чы.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

ARCHA BAYRAMI

Сөзү A. Рахматовдуку

Музыкасы Ик. Акбаровдуку

Ылдам

Sha- mol op-poq qor-lar-ni Qu- vib- qu-vib xo'p yel-di.

Biz- ga u- zoq o'r- mon-dan Ar- cha meh-mon- ga kel-di.

Biz- ga u-zoq o'r- mon- dan Ar - cha meh-mon- ga kel-di.

Shamol oppoq qorlarni
Quvib-quvib xo'p yeldi.
Bizga uzoq o'rmongan
Archa mehmonga keldi.

Qorbobomiz ko'p yaxshi,
Bizga sovg'a keltirar.
Chiroqlarning nurida
O'yinchoqlar yaltirar.

НОТА МЕНЕН ҮРДАЙБЫЗ

Жаңырык (эхо)

Мугалим:

Окуу-чулар:

Ноталарды кол чабуу менен санашты үйрөнөбүз

Bak ba - ka bum ba - ka ba - ka bum

Ba - ka bak ba - ka bak bak bum.

«Yomg‘ir yog‘aloq» ырын адегенде сөздөрү менен, кийин нотанын аттары менен үрдайбыз.

Үлдам

Yom-g‘ir yo- g'a- loq, yam- ya- shil o't- loq.

En- di e- kin- lar chi- qa- rar qu- loq.

Суроолор

1. Жеке аткаруучу деп эмнеге айтылат?
2. Аткаруучулар ансамбли кандай болот?
3. Эки сегиздик нота канча чейрек нотага тен?
4. «Мектебим» ырынын музыкасын ким жазган?

Экинчи чейректе үйрөнүлгөн кайсы ырлар си-
лерге көбүрөөк жакты?

Күү ар кандай музыканын негизи. Күү түрдүү бийиктиктеги жана узундуктагы музыкалык добуштардын жыйындысынан пайда болуп кардайдыр бир маанинин мазмунун сүрөттөйт. Обондуулук күүнүн негизги уйкаштыгы болот. Күү кандайдыр бир аспапта же үндө аткарылат.

«Mahallada duv-duv gap» кинофильминен күү уккула.

Орточо

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

САПАРГА

Сөзү, музыкасы А. Малдыбаевдикى

Марш темпинде

Кел-ги-ле, дос-тор, кел-ги-ле, дос-тор ка- тар- га!
Бүт жый- на- лып, же- лек а- лып, му- зей көр- чу
са- пар- га! Бүт жый- на- лып, же- лек
а- лып, му- зей көр- чу са- пар- га!

Келгиле, достор,
Келгиле, достор,
катарга!

Кол кармашып,
Катар басып,
Паркка барчу
сапарга!

Тартипке көнүп,
Бардыгын көрүп
кайтабыз.

Жүргөндөрдү,
Көргөндөрдү,
Апабызга айтабыз.

Этият болуп,
Эжеге көнүп сапарда,
Аңкоо болбой,
Сактыкты ойлой.
Катарындан адашпа,
Катарындан адашпа!

Силер билген ырлардагы сыйктуу музыкада да күчтүү, башкача айтканда басымдуу добуштар болот. Нота сзыгында жазылган басымдуу добуштардан мурда жазылуучу тик сзыыкча ТАКТ СЫЗЫКЧАСЫ деп айтылат.

Биз жайын-да ой- ной-буз, жак-ши дем а- ла- быз

Эки басымдуу добуш аралыгындагы күү бөлүгү ТАКТ деп аталат.

1-такт 2-такт 3-такт 4-такт
Ко- ё- нум, ко- ё- нум эм- не бол - ду?

ТАКТылар эки чейрекке барабар болгон түрдүү созулуштагы ноталардан түзүлүшү мүмкүн. Мындай тактылар бир-эки деп саналат.

Такт өлчөмүн көрсөтүүчү сандар болсо, ачкычтан кийин жазылат:

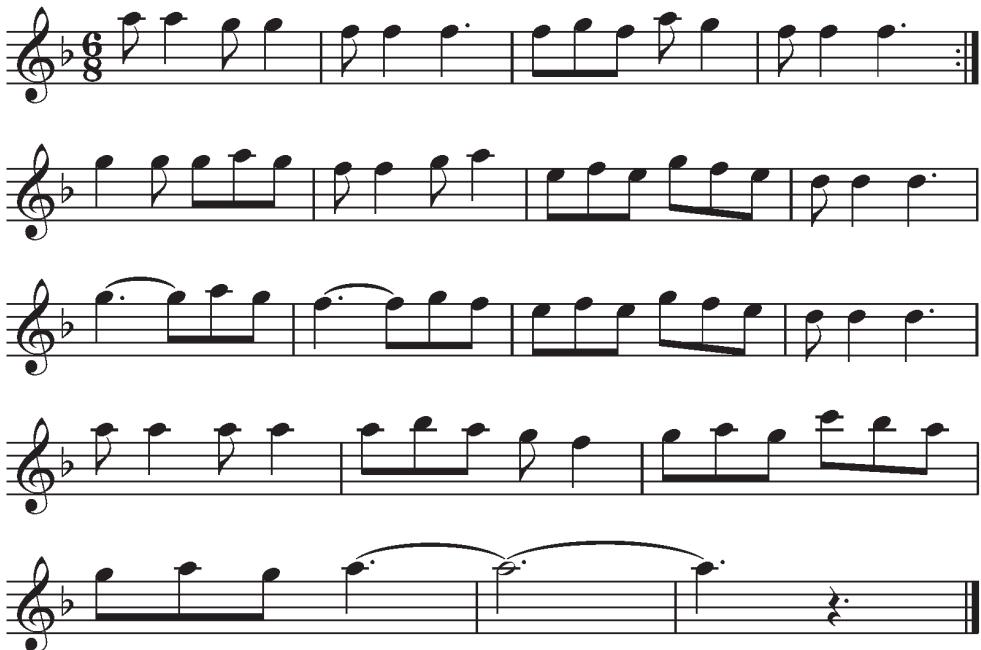
КҮҮДӨ ЭМНЕЛЕР ТҮЮНТУЛАТ?

Музыка угабыз

SHOHI SO'ZANA

Музыкасы А. Мухамедовдуку

Көңүлдүү

ЫРДЫ УГАБЫЗ

ЖАШЫНМАК

Сөзү *M. Мокаевдикى* Музыкасы *Ж. Малдыбаеваныкы*

Жандуу

Кы - зык о - юн баа- ры -нан, Күн-дө ой- ноо-чү
 жа - шын -мак. Кай - са - ла - бай
 ар жер - ди, Та- буу ке - рек ба-чым-дап.

Кызык оюн баарынан,
 Күндө ойноочу жашынмак.
 Кайсалабай ар жерди,
 Табуу керек бачымдап.

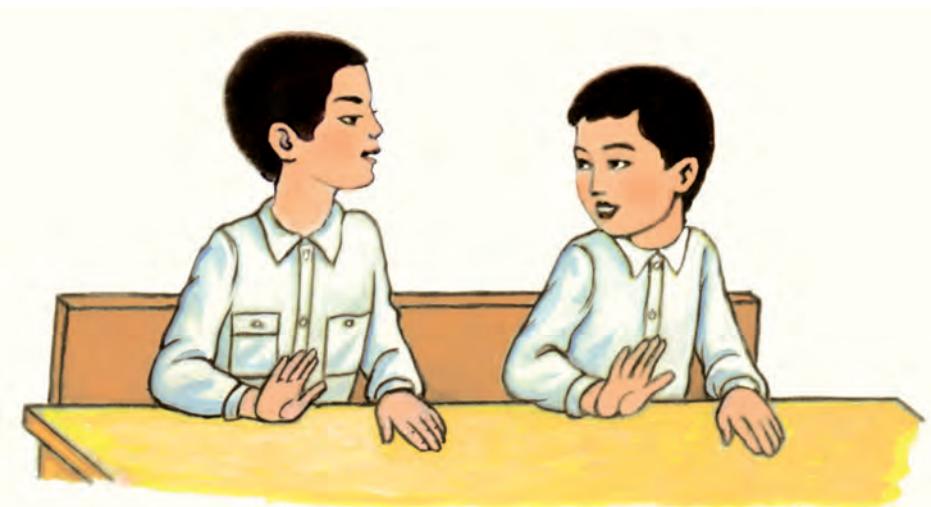
Байкал калып жоругун,
 Балдар күлөт Калыкка.
 “Мен жокмун” – деп кыйкырат,
 Жатып алып арыкка.

УСУЛ БЕРИП НОТАЛАРДЫ САНАШТЫ ҮЙРӨНӨБҮЗ

Жазылган көнүгүүлөргө алгач «бак-бум» сөз муундарын ооздо айтып, кийин столдун четинде бармактар менен усул берип коштойбуз.

2/4 time signature, treble clef. The lyrics are:

Ba-ka bak ba-ka bak ba-ka ba-ka bum bak ba-ka bak bak
ba-ka ba-ka bum bak ba-ka bak bak ba-ka ba-ka bum
Ba-ka bak ba-ka bak ba-ka ba-ka bum bak ba-ka bak bak
ba-ka ba-ka bum bak ba-ka bak bak ba-ka ba-ka bum.

*Шермат Ёрматов
(1939)*

Өзбекстан эл артисти, балдардын сүйүктүү композитору Шермат Ёрматов көп жылдардан бери жаш ырчыларга искусствоонун сырларын үйрөтүп келүүдө. Устаттын өзү уюштурган жана жетекчилик кылышп келе жаткан «Bulbulcha» балдар хору республикасында гана эмес, көптөгөн чет өлкөлөрдө өзбек балдар ырчылык искусствосун жайылтып келүүдө.

Шермат Ёрматов «Оутомоjon rom bo'ldi», «G'ildiragim», «Sog'lom avlod qo'shig'i» сыйктуу ондогон балдар ырларын жараткан.

ЫРДЫ УГАЙБЫЗ

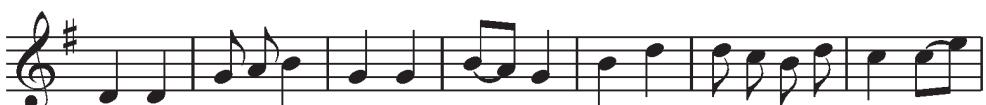
ЭЛКИН ТОО

Элдик ыр

Орточо, жай

Элкин да, эл-кин, эл-кин тоо да, Элкин бир тоого мен чык-

сам да, Э-ле-си эр-дин кө- рү- нөт да, Элирип(а) а- кыл

ой өс- көн да, Э-не-си да жер-дин кө- рү- нөт.

Элкин да, элкин, элкин тоо да,
Элкин бир тоого мен чыксам да.
Элеси эрдин көрүнөт да,
Элирип(а) акыл-ой өскөн да,
Энеси да жердин көрүнөт.

Элкин да, элкин, элкин тоо да,
Элкин бир тоого мен чыксам да.
Элеси кыздын көрүнөт да,
Ээрчишип(а) ойнол бир өскөн да,
Элеси да элдин көрүнөт.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ
SOG'LOM AVLOD QO'SHIG'I

Сөзү С. Барнаевдики Музыкасы Ш. Ерматовдуку

Орточо ылдам

Qu- yosh bo'l -sin, oy bo'l- sin, O'z- be- kis- ton
 boy bo'l- sin. Men- ga at- las, u- kam- ga
 gi- jing- la- gan toy bo'l- sin. Men- ga at- las,
 u- kam- ga gi- jing- la- gan toy bo'l- sin.
 Da- dam yuz- ga kir- sin- lar, a- yam yuz- ga
 kir- sin- lar, hey. Biz- lar yuz- ga kir- gan- da
 yo- ni- miz -da yur- sin- lar. Biz- lar yuz- ga
 kir- gan- da yo- ni- miz- da yur - sin - lar.

**Кайталоо белгиси жөнүндө түшүнүк
Музыка угабыз**

GULBAHOR

Өзбек элдик күү

Орточо ылдам

Musical score for Gulbahor, featuring six staves of music in 3/4 time with a key signature of two sharps. The first staff begins with a dynamic of *mf*. The music consists of eighth and sixteenth note patterns.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ ЖАЗГЫ УБАК

Сөзү *Б. Сарногоевдики* Музыкасы *Т. Чокиевдики*

Орточо ылдам

The musical score consists of five lines of music. The first line starts with a dotted quarter note followed by eighth notes. The second line begins with a dotted quarter note followed by eighth notes. The third line starts with a dotted quarter note followed by eighth notes. The fourth line starts with a dotted quarter note followed by eighth notes. The fifth line starts with a dotted quarter note followed by eighth notes.

Кыш кеткенде жаз чы-гат, жаз чы-гат, Жаз алдында
ким ту- рат? Бардык жерде бай-че-чек, бай-че-чек,
Баш чы-га-рыпкыл- ты- ят. А- юу чы-гыпчээ-ни-нен,
Оо-зун а-чып дун- ку- ят. А- юу чы-гып чээ-ни-нен,
Оо- зун а- чып дун ку- ят.

Кыш кеткенде жаз чыгат,
Жаз алдында ким турат?
Бардык жерде байчечек,
Баш чыгарып кылтыят.

Аюу чыгып чээнинен,
Оозун ачып дункуят.

Кыш кеткенде жаз чыгат,
Жаз алдында ким турат?
Көз айнегин жара тээп,
Булак оргуп булкунат.

Калың кара чыйырчык,
Учуп келет чуркурап.

Ыр же музыкалык чыгарманын кайсы бир бөлүгү эки жолу кайталанып аткарылса, кайталоо (реприза) белгисинен пайдаланылат.

Төмөнкү ырды үйрөнүү аркылуу кайталоо белгисин жакшы өздөштүрүп аласыңар.

UXLAB TURDIM

Сөзү И.Муслимдики

Музыкасы Ф.Назаровдуку

Салмактуу

O- yi- jo- nim, bu- gun yax-shi ux- lab tur- dim.

Ju -da qı- ziq, ju- da shi- rin tush- lar ko'r- dim.

Кайырма

Siz- ga, siz-ga as- sa-lom! Ham-man-giz-ga as- sa- lom!

Тоника жөнүндө түшүнүк

Музыка угабыз

OLMACHA ANOR

Өзбек әлдик күү

Көңүлдүү

Үрдү ырдайбыз

NAVRO'ZIM — SHO'X SOZIM

Сәзү X.Рахматовдуку Музыкасы Н.Нархожаевдики

Орточо ылдам

1. Nav-ro'z kel- di, nav-ro'z kel- di ku- lib - ku- lib,
Bo-g'u dalam, bog'u dalam gul-ga to'-lib, Qush-lar say- rar
juft- juft bo'- lib. Nav- ro'- zim -o'z so'- zim,
shod o-vo- zim, shod o- vo- zim, sho'x so- zim.

Navro'z keldi kulib-kulib,
Bog'-u dalam gulga to'lib,
Qushlar sayrar juft-juft bo'lib.

К а й ы р м а :

Navro'zim, o'z so'zim,
Shod ovozim, sho'x sozim.

Navro'zimni sevar jahon,
Ona diyor hur guliston,
Kundan kunga zavqli davron.

К а й ы р м а

ТОНИКА — ырдын эң туруктуу добушу.
Ар бир ырда ТОНИКА добушу бар.
Ың тоника добушу менен бүтөт.
Көнүгүүлөрдү көңүл коюп уккула жана
ТОНИКА добушун тапкыла.

«До» бул көнү гүүнүн ТОНИКА добушу.

Бул көнүгүүнү нотанын аттарын айтып
мугалим ырдайт.

Акыркы ТОНИКА добушун окуучулар ыр-
дашат.

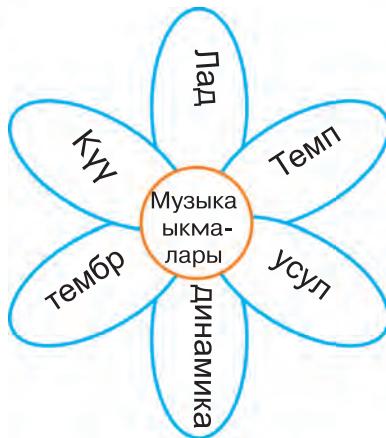
Өзүңөр үйрөнгөн «Мектебим», «Сапарга»
ырларынын ТОНИКА добушун тапкыла
жана нотанын аттарын айтып бергиле.

Суроо жана тапшырмалар

1. Күгүндайча пайда болот?
2. Реприза деген эмнө?
3. Композитор Шермат Ёрматовдун кандай ырларын билесиңер?
4. Бул чейректе дагы кандай жаңы аспаптар менен тааныштыңар?
5. Тоника күүнүн кандай добушу болуп эсептелинет?
6. Силерге көбүрөөк музыка уккан жагабы же ырдаганбы?
7. Үчүнчү чейректе сильерге жаккан ыр жана күүлөрдү айтып бергиле.

МУЗЫКАНЫН КОЛДОНУЛУУЧУ ҮКМАЛАРЫ

«Жонон» күүсүн шаңдуу темпте укула.

Музыкасы М. Мирзаевдики

Эми ушул күүнү оор темпте угуп көргүлө.

ЫРДЫ УГАБЫЗ

LAYLAK KELDI

Өзбек элдик күү

Салмактуу

The musical notation consists of three staves of music in 4/4 time, treble clef, and a key signature of one sharp. The lyrics are written below the notes:

Lay-lak kel-di, yoz bo'l-di, qa-no-ti quo-

g'oz bo'l-di, Da-la-dasht-lar qulf u-rib,

dar-yo bo'-yi soz bo'l-di.

Ырды ырдайбыз

Окүү, окүү

Сөзү А. Токомбаевдикى Музыкасы Н. Давлесовдуку

КӨҢҮЛДҮҮ

КӨНҮЛДҮҮ

Ки- теп ме - нин а- кы- лым, а- кы- лым,
Ки- теп ме - нин жа- кы - ным, жа- кы - ным,
Му - га- ли- мим сүй - лө - гөн, сүй - лө - гөн,
О - су- я- тын үй - рө - нөм, үй - рө - нөм. Му-га-лим
э - жей айт- кан, Му- га - лим а - гай айт - кан,
«О - куу, о- куу» деп айт - кан, О-куу жа-йын

1.2. | 3.

көп айт-кан, көпайт-кан. көп айт- кан.

УККУЛА, БАЙКАГЫЛА, ТАПҚЫЛА

Мугалим бул эки мисалдан кайсы бирин ойноду?

1. 2.

Мугалим бул эки мисалдан кайсы бирин ырдады?

1 2.

ля
ля ля ля ля ля ля ля ля ля ля ля ля

Бул мисалдан эң бийик жана эң төмөн добушту тапқыла:

Бул мисалдагы обондун акыркы жетпей жаткан добушун тапқыла:

Надым Нархожаев

(1947)

Балдардын сүйүктүү композитору Надым Нархожаев өзүнүн түрдүү-түстүү ырлары менен республикабыздын музыка дүйнөсүнө кирип келди.

Композитордун «Chamandagi gullarmiz», «Yaxshi bola», «Gullar manim kulganim», «O'zbegimdan aylanay!» сыйктуу ырларын балдар сүйүп ырдашат.

Музыка угабыз

VARRAGIM

Музыкасы Н.Нархожаевдикі

Ылдамыраак

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

HAKKALAR

Сөзү *Н. Арифжановдуку*

Куунак

Музыкасы
Н. Нархожаевдикى

mf

O- la qa- not hak- ka- lar, shox- dan shox-ga

qo'- na- siz, chi- g'ir- chig'-lab ni- ma(ni)- dir

iz - lab top-gan bo'- la- siz. Te- rak- lar- ning u-chi-dan

siz- ga bo - qar po- la- pon. Qa - mish- zor- lar

i- chi- dan un- ga qa- rab qo- la- man.

Shoshqaloqlab

tumshug'in
Siz tomonga tutadi.
Hali yosh, yo'l-yo'rig'in
Topmay najot kutadi.
Uni boqish farzingiz,
Yurmang muncha
hakkalab.
Boshqalardan farqingiz
Yengiltaksiz, hakkalar.

Ola qanot
hakkalar,
Shoxdan shoxga
qo'nasiz.
Chig'irchig'lab
nima(ni)dir
Izlab topgan
bo'lasiz.

Адатта ырлар да, күүлөр да эки түрдүү жаңырган добушта чыгат. Бири куунак, шаңдуу добушта болсо, башкасы жумшак жана муңдуу угулат.

Куунак жаңырган күүлөр МАЖОР тоналдык түзүлмөдө болот.

Муңдуу угулган күүлөр болсо МИНОР түзүлмөдө болот.

Мажор түзүлмөдөгү күүдөн үзүндүү укула:

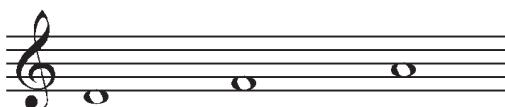
Эми ушул түзүлмөдөгү үч үндүктү аткарғыла:

Минор түзүлмөдөгү күүдөн үзүндүү укула:

Эми ушул түзүлмөдөгү үч үндүктү аткарғыла:

Диларам Амануллаева
(1959)

Композитор Диларам Амануллаеваның көп кырдуу чыгармачылыгынын көбү балдарга арналган. Анын «Alifbe qo'shiqlari», «Topishmoq qo'shiqlar» деп аталган ырлар жыйнагы жана «Etikcham», «Humo qushim», «Aziz bo'ston – O'zbekiston», «O'zbek elim — bek elim», «Diloromning qo'shig'i» сыйктуу көптөгөн ырлары окуучу-жаштар арасында белгилүү.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

ГҮЛДЕСТЕ

Сөзү Ж. Жапиевдики

Музыкасы Ж. Малдыбаеваныкы

Жайдары

Жай-на- ган гүл - дөр көп, Жа- шыл, ак, кы- зыл,

көк, Саа-лаа-лап күн ну - ру,

Саа-май-дан сы-лайт өөп. Саамайдан сылайт өөп.

Гүлдесте теремин,
Апама беремин.
Ал менин майрамга
Арнаган белегим.

Жүр, тоого барабыз,
Гүл терип алабыз.
Баарыбыз бул күндө,
Бактылуу балабыз.

АСПАПТАР МЕНЕН ТААНЫШКЫЛА

Аваз Мансуров

(1957)

Аваз Мансуров окуучу-жаштардын сүйүктүү композиторлорунун бири. Анын ырлары өзүнүн түрдүү-түстүү мазмуну менен, обонунун сүйкүмдүүлүгү жана жагымдуулугу менен жаш ырчылардын жүрөгүнөн орун алган.

Композитордун «Muzqaymoq», «Bolarilar», «Kitob mening do'stimdir», «Istiqlolim» сыяктуу ырлары бар.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

КӨРЧҮ КӨЛҮМ ЭҢ СОНУН

Сөзү *И. Мансуровдуку* Музыкасы *А. Малдыбаевдики*

Жай, созулунқу

Көр- көм тү- рүн миң фо- рум (а), Көр- чү кө- лүм
 ылдам
 эң со- нун. У-шул у-чур са- я- кат (а), Кө-ңүл че-рин
 та-ра-тат. Көккө чарпыпкөк түтүн (а), Кеме жүрүпба-ра-тат.
 Көркөм түрүн миң фо-рум (а), Көрчү көлүм эң со-нун.

Жәэкке толкун чачырап
 Кел дегендей чакырат.
 Жыты жыпар таңкы жел а,
 Тоодон согот керимсел.

Тунук тартып көрүнөт а,
 Мелтиреген Ысық-Көл.
 Жәэкке толкун чачырап а,
 Кел дегендей чакырат.

ЫРДЫ УГАБЫЗ

MUZQAYMOQ

Сөзү *X. Каюмовдуку*

Музыкасы *A. Мансуровдуку*

§ Шашылбай

Muzday muzdek muzqay-moq, Sut-day op- poq

soz qay- moq.

Muzday muzdek muzqaymoq, Sut-day op-poq

soz qay-moq.

As- ta- gi-na a-vay- lab, a- vay- lab,

Chaynamasdan atay- lab, a- tay- lab, sol-ganimda og'zimga

E- rib ketar bir zum-da.

E-rib ketar bir zumda.

Soz qay- mo - g'im muz-qay - móq.

Muzqaymog'im hozir ham

Eridi-yu, yo'qoldi.

Lekin totli mazasi

Mening og'zimda qoldi.

Muzday muzdek

muzqaymoq,

Sutday oppoq soz qaymoq.

ДИРИЖЁРЛУКТУ ҮЙРӨНӨБҮЗ

Музыка сабагында топ (хор) болуп ырданғаныңарда, мугалиминдердин кол аракеттери менен дирижёрлук кылышын билесиңер. Дирижёр хорду кол аракеттери менен башкарат.

Силер да дирижёрлук аракеттерин үйрөнгүлө.

Ың түрдүү өлчөмдө болушуна карата дирижёрдун кол аракеттери да түрдүүчө болот. Мисалы, «бир-эки», деп саналуучу эки чейректүү өлчөмдөгү ырга, дирижёр колдорун ылдыйга жана жогоруга карай аракеттендирет.

«Бир» дегенде оң кол жогорудан ылдыйга түшүрүлөт:

«Эки» дегенде кол ылдыйдан жогоруга көтөрүлөт:

Демек, «бир-эки» дегенде төмөнкүдөй дирижёрлук кылышат:

Эми эки чейректүү өлчөмдөгү ырларды өзүңөр дирижёрлук кылганга үйрөнгүлө.

НОТАГА КАРАП ҮРДАГЫЛА

Сөз муундары ар бир нотада келиши мүмкүн.

Мек- теп- ке кел- дик
ла ла ла ла ла

Эки нота бир сөз муунунда келиши мүмкүн.

Мындай абалда ноталар жаа – лига

белгиси менен байланышат жана дем алууну токтотпостон аткарылат.

ло- ла- лар

Бир сөз мууну эки жана андан артық ноталарда келиши да мүмкүн.

Ля

Бул көнүгүүлөрдү аткарганда, биринчи жана экинчи мисалда, ноталардагы сөз муундарынын так, анык чыгышына көңүл бургула. Үчүнчү жана төртүнчү мисалдарды аткарганда, добуштарды бири-бирине байланыштырып аткарғыла.

Суроолор

1. Композитор А.Мансуровдун «Музқаутоқ» ырында эмне чагылдырылган?
2. Мажор жана минорду бири-биринен кандай айырмалоо мүмкүн?
3. Эки чейрекке кандай дирижёрлук кылышат?
4. Музыкадагы кандай колдонулуучу ықмаларды билесиңер?
5. «Көрчү көлүм эң сонун» ырынын мазмунунда эмне сүрөттөлгөн?
6. Кандай әлдик ырларды билесиңер?
7. Бул чейректе кайсы композиторлор менен тааныштыңар?
8. Бул чейректе үйрөнгөн жана уккан кандай чыгармалар силерге көбүрөөк жакты?

Музыка угабыз

GULXAN

Д. ЗАКИРОВ кайта иштеген

Орточо, шашылбай

Күүгө ылайыктуу аракеттерди таап, ага
коштоочу болгула.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

КӨПӨЛӨК

Сөзү А. Токтомушевдикى Музыкасы Б. Бейшеналиевдикى

Көңүлдүү

Кон,ко-но-гой, кө-пө-лөк, Тоо-нун ка-ры ке-те-лек,
Мелт-калт болуп сай-сайдан, Сууташкында пәттө элек. Мелт-калт болуп
ай- сай- дан, Суу таш- кын- дап ө- тө э-лек
кө- пө- лөк, кө- пө- лөк.

Кон, коногой, көпөлөк,
Тоонун гүлү өсө элек,
Төргө килем төшөлүп,
Элдин малы көчө элек.

Бириң кызыл, бириң ак,
Канатында темгил так.
Гүлгө консо жарашкан,
Татынакай боюң чак.

Биздин жердин гүлү көп,
Жайнап турат күлүндөп.
Кон, коногой, көпөлөк,
Учуп кетпей көкөлөп.

ЫРДАГЫЛА, УККУЛА, ЭСТЕГИЛЕ, ТАПҚЫЛА

Төмөнкү күүлөрдөн өзүңөргө тааныш болгон ырларды тапқыла жана нота менен ырдагыла.

Ырдаган ырларыңарды жана уккан
күүлөрүңөрдү дайыма эсиңерде
сактагыла.

ЫРДЫ ЫРДАЙБЫЗ

КҮН БАЛДАРЫ

Сөзү Ж. Мамытовдуку Музыкасы К. Эралиеваныкы

Орточо

Күн бал-да - ры че- мич- ке - лер, теп- те- ге - рек
сап- са - ры. Ар бир таң - да бой тұ- зө - шүп,
Күн- дү кү - тө баш-та-ды. Эң ал - гач - кы
ну- рун Күн да, О-шо-лор-го ар- на-ды. Ар бир ба-ла
бул дүй - нө- дө а- па- сы- нын ар- да- гы.

Кайырма

Ошол нурдан Күн уулунун,
Жаркын турду маанайы.
Ар бир бала бул жарыкта,
Энесинин таалайы.

Күнү бою Күн балдары,
Нурга боюн тарашты.
Алар менен батар Күндү,
Жалооруша карашты.

Музыка угабыз

XORAZM LAZG ISI

Хоразм әлдик күү

Куунак

The musical score is composed of seven staves of music in G clef and 6/8 time signature. The first staff begins with a dotted half note followed by a eighth note. The second staff begins with a quarter note. The third staff begins with a eighth note. The fourth staff begins with a quarter note. The fifth staff begins with a eighth note. The sixth staff begins with a quarter note. The seventh staff ends with a eighth note.

МАЗМУНУ

Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик гимни.	
Сөзү <i>A. Ариповдуку</i> ,	
музыкасы <i>M. Бурхановдуку</i>	3
Үрдоо эрежелери.....	5
Vatanjonim – Vatanim. Сөзү <i>P. Момундуку</i> ,	
музыкасы <i>D. Амануллаеваныкы</i>	6
Кайталоо.....	7
Usmoniya Өзбек элдик күү.....	8
Кандай добуштарды билесинер?.....	9
Жеке аткаруучулук.....	10
Мектебим. Сөзү <i>T. Тыныбековдуку</i> ,	
музыкасы <i>M. Абдраевдики</i>	11
Ноталардын бөлүнүшү.....	12
Коштоочулук.....	13
Мамалак. Сөзү <i>K. Урманбетовдуку</i> ,	
музыкасы <i>C. Момбековдуку</i>	15
Нота сзығында жайгашкан ноталар.....	16
Ota-onalarga Сөзү <i>E. Рахимовдуку</i>	
музыкасы <i>G. Кадыровдуку</i>	17
Таранчы Сөзү <i>A. Рысколовдуку</i> ,	
музыкасы <i>Э. Сасыбаевдики</i>	18
Суроо жана тапшырмалар	20
Аткаруучулар ансамбли	21
Farg'onacha. Өзбек элдик күү.....	21
Kitobim qo'limda Сөзү <i>P. Момундуку</i> ,	
музыкасы <i>H. Нархожаевдики</i>	22
Ноталардын созулушунун саналышын үйрөнөбүз.....	23
Yurtim chiroyli. Сөзү <i>P. Талибдики</i> ,	
музыкасы <i>H. Нархожаевдики</i>	25
Аспаптарды айырмалагыла.....	26
Archabayrami Сөзү <i>A. Рахматовдуку</i> ,	
музыкасы <i>Ик. Акбаровдуку</i>	28
Нота менен ырдайбыз.....	29

Суроолор.....	30
Күү.....	31
Сапарга. Сөзү, музыкасы А. Малдыбаевдикі.....	32
Такт сыйзығы.....	33
Жашынмак Сөзү М. Мокаевдикі, музыкасы Ж. Малдыбаеванықы.....	35
Усул берип ноталарды санашты үйрөнөбүз	36
Шермат Ёрматов.....	37
Элкин тоо. Элдик ыр.....	38
Sog'lom avlod qo'shig'i. Сөзү С. Барнаевдикі, музыкасы Ш. Ёрматовдуку.....	39
Gulbahor. Өзбек элдик күү.....	40
Кайталоо белгиси. (Реприза).....	41
Тоника жөнүндө түшүнүк.....	43
Navro'zim – sho'x sozim. Сөзү Х.Рахматовдуку, музыкасы Н.Нархожаевдикі.....	44
Суроо жана тапшырмалар.....	46
Музыканын колдонулуучу ықмалары	47
Laylak keldi. Өзбек элдик күү.....	48
Уккула, байкагыла, тапкыла.....	50
Надым Нархожаев.....	51
Varragim. музыкасы Н. Нархожаевдикі.....	52
Мажор жана минор.....	54
Диларам Амануллаева	55
Аспаптар менен тааныштыла.....	57
Аваз Мансуров	58
Muzqaumoq. Сөзү Х.Каюмовдуку, музыкасы А. Мансуровдуку.....	60
Дирижёрлукту үйрөнөбүз.....	61
Нотага карап ырдагыла.....	62
Суроолор.....	63
Gulxan. Д. Закиров кайта иштеген.....	64
Көпөлөк. Сөзү А. Токтомушевдикі, музыкасы Б. Бейшеналиевдикі.....	65
Ырдагыла, уккула, эстегиле, тапкыла.....	66

HAMIDULLA NURMATOV, NADIM NORXO'JAYEV

MUSIQA

2-sinf uchun darslik

(Qirg'iz tilida)

Qayta ishlangan 6-nashri

Которгон *P.Жуманазарова*

Редактору *C.Назаров*

Көркөм редактору *Ш.Мирфаёзов*

Техникалық редактору *X.Хасанова*

Компьютерде даярдаган *У.Валижонова*

Басма лицензиясы АI № 290. 04.11.2016.

Басууга 17.05.2018 ж. уруксат этилди. Форматы 70x100¹/₁₆.

Кегли 16. Прагматик гарнитурасы. Офсеттик басма.

Шарттуу басма табак 5,85. Басма т. 6.

Нускасы 717 . Заказ № 316.

Өзбекстан басма сөз жана кабар агенттигинин

Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялық чыгармачылық
үйүндө басылды. 100128. Ташкент,Лабзак көчөсү,86.

Биздин интернеттеги дарегибиз: www.gglit.uz

E-mail: info@gglit.uz

Ижарага берилген окуу китебинин абалын көрсөтүүчү жадыбал

№	Окуучунун аты, фамилиясы	Окуу жылы	Окуу китебинин алынган-дагы абалы	Класс жетекчисинин колу	Окуу китебинин тапшырылгандагы абалы	Класс жетекчи-синин колу
1						
2						
3						
4						
5						
6						

**Окуу китеби ижарага берилип, окуу жылышын
аяғында кайтарыпалынганда жогорудагы жадыбал
класс жетекчиси тарабынан төмөнкү баалоо
критерийлеринин негизинде толтурулат.**

Жаны	Окуу китебинин биринчи жолу пайдаланууга берилгендейги абалы.
Жакшы	Мукабасы бүтүн, окуу китеби негизги бөлүгүнөн ажыраган эмес. Бардык барактары бар, жыртылбаган, беттеринде жазуу жана сзыктар жок.
Канааттандырлыш	Мукабасы эзилген, жыртылган, окуу китебинин негизги бөлүктөн ажыралуу абалы бар, пайдалануучу тарабынан канааттандырлыш даражада калыбына келтирилген. Кээ бир беттерине сзылган.
Канааттандырлыш эмес	Мукабасы чийилген, жыртылган, негизги бөлүгүнөн ажыраган же бүтүндөй жок, канааттандырлыш даражада калыбына келтирилбеген. Беттери жыртылган, барактары жетишсиз, чийипбоёп ташталган. Окуу китебин калыбына келтируүгө болбойт.